

Samvær

S Hovedregel

Barn og foreldre har rett til samvær med hverandre etter en omsorgsovertakelse. Det er hovedregelen etter barnevernloven § 4-19, og følger også av den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art. 8 nr. 1, samt barnekonvensjonen art. 8 nr. 1, og barnekonvensjonen art. 9. Bestemmelsen understreker det biologiske prinsipp, og skal sørge for at retten til familieliv respekteres også ved en omsorgsovertakelse. Det kan likevel gjøres unntak fra hovedregelen og fastsettes at det ikke skal være samvær, eventuelt at samværet skal være sterkt begrenset. Det kan dernest stilles betingelser for samvær, for eksempel at det skal foregå under tilsyn.

Fylkesnemnda og domstolene skal som utgangspunkt fastsette det samvær som anses riktig på avgjørelsestidspunktet. Eventuelle utvidelser av et fastsatt «minimumssamvær», kan bare iverksettes av barnevernstjenesten dersom det på bakgrunn av erfaringer skjer endringer og utvikling i saken som tilsier at samværet bør justeres, jf. Rt. 1998 s. 1420. Barnevernstjenesten kan ikke på egen hånd redusere et fastsatt samvær, men må fremme forslag om samværsreduksjon for fylkesnemnda som da eventuelt må fastsette ny samværsordning.

Andre enn foreldres rett til samvær

Det er først og fremst foreldrene som har rett til samvær, og det er disse som i all hovedsak tilkjennes samværsrett i praksis.

Bestemmelsen i § 4-19 gir også andre enn foreldrene adgang til å kreve samvær, jf. tredje og fjerde ledd, men jeg går ikke nærmere inn på dette her. Det kan dreie

seg om slektninger og personer med en særskilt tilknytning til barnet. I Rt. 2011 s. 1601 fastsatte Høyesterett at også tidligere fosterforeldre vil kunne få fastsatt samvær etter denne bestemmelsen.

Bakgrunnen for hovedregel om samvær

I lovens forarbeider begrunnes samværsretten med at det i mange tilfelle er svært viktig for barn i fosterhjem å opprettholde kontakt med sine biologiske foreldre. Det vil ofte være sterke følelsesmessige bånd mellom barn og foreldre som det er verdifullt for barnet å bevare. Gjennom samvær kan barnet også få en følelse av kontinuitet i livet sitt, se Ot.prp. nr. 44 (1991-1992) side 138. I NOU 2012: 5 «Bedre beskyttelse av barns utvikling», framgår at det anses å være et allment akseptert gode for barn å ha kontakt med sine foreldre.

En målsetning med samværet kan også være å bli kjent med, eventuelt beholde og styrke sin etniske, språklige og kulturelle tilhørighet. Barnekonvensjonen artikkel 30 fastsetter at barn som tilhører en etnisk, religiøs eller språklig minoritet, ikke skal nektes retten til å leve i pakt med - «enjoy» - sin egen kultur. Det samme følger av FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27. FN-komiteen for barnets rettigheter har uttalt at myndighetene i konvensjonsstatene er forpliktet til å sørge for at denne rettigheten og utøvelsen av den blir beskyttet.

Hensyn ved fastsettelsen

Det er ikke inntatt retningslinjer for vurderingen av samværs spørsmålet i § 4-19, men det grunnleggende prinsippet om hva som er til barnets beste i bvl. § 4-1 vil være styrende. Det skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsor-

gen, jf. bvl. § 4-1 første ledd annet punktum. Disse to hensynene kan være motstridende når det er tale om samvær. Mens kontinuitet i utviklingen kan tale for samvær, vil barnets behov for stabilitet kunne tale imot samvær.

I NOU 2012:5 «Bedre beskyttelse av barns utvikling» ble det innført et nytt begrep, det «utviklingsstøttende prinsipp». Forslaget om å lovfeste et slikt prinsipp om «relasjonskvalitet», ble ikke etterkommet av departementet. I likhet med det biologiske prinsipp ble det understreket at begge prinsippene er viktige og «skal inngå i den konkrete og helhetlige vurderingen av barnets beste, jf. Prop. 106 I (2012-2013 s. 82.)

I rettsavgjørelsen som fremgår av Rt. 2006 s. 247 presiseres at omfanget av samvær i «atskillig utstrekning» vil bero «på hvilken type plassering det gjelder». Ved en kortsiktig plassering der barnet skal tilbakeføres «innen rimelig tid», må det tas hensyn til tilknytningen og bånd mellom barnet og de biologiske foreldrene. Her vil det bli fastsatt et langt mer hyppig og omfangsrikt samvær enn der tilbakeføring ligger langt frem i tid, eller der barnet med stor sannsynlighet skal vokse opp i fosterhjemmet. I sistnevnte tilfeller vil formålet med samværet gjerne være barnets behov for å vedlikeholde kontakten og kjennskapet til de biologiske foreldrene. I Rt. 1996 s. 1684 er det uttalt at «*hovedmålsettingen over tid må være at også mer begrenset samvær fungerer til barnets beste ut fra barnets følelser, interesser og behov.*»

Det er en rekke momenter som vil ha betydning for samværsfastsettelsen der omsorgsovertakelsen er langvarig og barnet skal vokse opp i fosterhjemmet. Her kan jeg bare gi en begrenset opplysning av momenter som vil kunne få betydning:

Dette er Fosterhjemskontakts juridiske spalte der advokat Astrid Haram og Marianne Hognestad tar opp barnevernfaglige spørsmål. I denne utgivelsen er det Hognestad som skriver til spalten. Hun driver egen advokatpraksis med kontor i Risør og Oslo.

Marianne Hognestad

- barnets fungering
- barnets sårbarhet og omsorgsbehov
- om barnet har fått en trygg tilknytning og tilhørighet til fosterhjemmet
- hvilke erfaringer som er gjort med gjennomførte samvær
- om barnet har negative reaksjoner i for- eller etterkant av samvær
- barnets eget ønske om samvær skal også vektlegges, jf. barnevernloven § 6-3, forutsatt at barnet har nådd en slik alder og modenhet at det forstår saken
- biologiske og fosterforeldrenes evne og vilje til å samarbeide om fastsatte samværsordninger

Bakgrunnen for omsorgsovertakelsen vil naturlig nok påvirke samværsfastsettelsen. I flere tilfeller vil det måtte gjøres en avveining av barnets behov for vern mot å lide følelsesmessig overlast under samværet, og barnets behov for kontakt med foreldrene. I Rt. 2011 s. 1601 ble samvær 3 ganger i året ansett som et «svært begrenset samvær».

Det kan dreie seg om forhold i biologisk hjem som gjør at samværet må begrenses:

- volds –overgrepssproblematikk
- psykiske lidelser
- rus
- avvísingsproblematikk

I vurderingen må drøftes om det foreligger en risiko for at barnet vil bli «retraumatisert» i møte med foreldrene. Det skal ikke fastsettes et samvær som vil skade barnets helse og utvikling, jf. Rt. 2014 s 976.

Omfanget av samværsretten

Samværet må ikke fastsettes slik at det

er til hinder for å etablere en trygg og god relasjon til fosterforeldrene. Samtidig må det ivareta hensynet til å skape og vedlikeholde barnets kjennskap til og forståelse for sitt biologiske opphav, jf. Rt. 2012 s 1832.

Høyesterett har behandlet flere saker om samværsrett, og antallet samvær ved langvarige fosterhjems plasseringer har i de fleste variert mellom tre og seks per år.

Dette gjelder saker der det bare er fastsatt samvær for en forelder eller felles samvær for begge. For å ivareta barnets behov for stabilitet og ro, tas det hensyn til det totale antall samvær som skal fastsettes;

Kontaktinformasjon:

Tlf.: 954 86 168 e-post: kontor@advokathognestad.no

det har i flere tilfeller vært tale om barnet kan ha en «tålegrense». I Rt. 2012 s. 1832 besluttet Høyesterett et noe høyere samlet antall samvær enn det som ellers var naturlig, som følge av at foreldrene krevde samvær hver for seg. En etablert besøksordning med annen nær familie måtte også inngå i totalvurderingen. I denne saken fikk mor samvær 4 ganger pr. år med tilsyn, mens far fikk 2 årlige samvær med tilsyn. Barnets behov for å etablere tilhørighet og trygg tilknytning til fosterhjemmet ble et viktig moment i saken.

Samværsnekt

I barnevernloven § 4-19, annet ledd åpnes det for å nekte samvær.

Hovedregelen om samvær gir imidlertid klare føringer med hensyn til at det skal være samvær med mindre det er sterke grunner for det motsatte.

I den europeiske menneskerettsdomstols (EMDs) avgjørelse mot Storbritannia den 31. mai 2011, er det fremholdt at biologiske foreldre ikke har noen ubetinget rett etter EMK art 8 til samvær dersom dette vil skade barnets helse og utvikling.

Med utgangspunkt i EMDs avgjørelser har Høyesterett lagt til grunn at det kreves *spesielle og sterke* grunner for å nekte samvær. I Rt. 2002 s. 908 og Rt. 2004 s. 1046 har Høyesterett truffet avgjørelser om å nekte samvær. Det legges til grunn at samværsnekt bare bør anvendes i «*ekstraordinære tilfeller*» og når det er »*motivert av et dominerende hensyn til barnets beste*». I saken Adele -Johansen mot Norge konstaterte EMD at samværsrestriksjonene utgjorde en krenkelse av EMK art. 8. Dommen gjaldt en norsk avgjørelse om å avskjære samvær og definitivt brudd med mor, jf. § 4-19 annet ledd, noe Norge ble kritisert for.

Noen av grunnene til å nekte samvær med foreldre kan være risiko for vold eller overgrep, eller bortføring av barnet

dersom at det foreligger en reell og aktuell risiko for bortføring hvis samværet gjennomføres, jf. saken inntatt i Rt. 2014 s. 976.

Samarbeid om samvær

Et godt samarbeid om samværsordningen og et lite konfliktylt forhold mellom foreldre og fosterforeldre, vil være et svært positivt gode for fosterbarnet og dets utvikling. At barnet har enkelte reaksjoner knyttet til samvær vil i mange tilfeller være helt alminnelig og innenfor hva barnet må tåle. Det bør være en av oppgavene til fosterforeldre å styrke barnet til slike samvær. Mange fosterfor-

eldre vil oppleve å få liten veiledning på hvordan de skal forberede barnet til samvær, og det finnes få retningslinjer for barnevernstjenesten for gode samværsforberedelser. Dette er et område hvor det klart bør settes inn flere ressurser. Dersom det likevel er slik at fosterforeldrene registrerer store endringer eller unormalt store reaksjoner hos barnet, i for- eller etterkant av samvær, er det viktig at de tar kontakt med barnevernstjenesten. Den kan da følge opp, søke etter årsaken og se hva som kan gjøres for å fremme barnets positive utvikling, eventuelt iverksette tiltak og fremme endringskrav.